

Bilim ve teknolojide AB'yi yakalamak (5)

Aykut Göker

Bilim ve teknolojideki açığımızın kapatılabilmesi için kullanılacak en etkin araç, devletin, bir yandan, bilimsel araştırma potansiyelimizi yükseltecek; diğer yandan, üretici sektörlerimizi kendi ARGE faaliyetlerine dayalı olarak teknolojik yenilikler üretmeye teşvik edecek parasal destekleridir. Ancak, bu desteklerin toplumsal bir bedeli vardır. Bu bedel karşılığında, sonuçta, toplumun yaşam düzeyinin yükseltilmesi yönünde fayda sağlayabilmek için, söz konusu desteklerin, öncelik verilecek bilim ve teknoloji alanları temel alınarak tasarlanacak **ulusal programlar** çerçevesinde kullanılması gerekir. **Temel araştırmalar** için harcanacak paranın tamamının; **sınâî araştırmalar** için harcanacak paranın %70'e; **rekabet öncesi teknolojik geliştirme faaliyetleri** içinse %50'ye kadarının kamu tarafından karşılanmasına uluslararası anlaşmalar izin vermektedir. Kritik nokta, sınâî araştırmalar ve rekabet öncesi geliştirme faaliyetleri için verilen kamu desteğinin, özel sektörün kendi kaynaklarından ayıracağı araştırma harcamalarını artırmasını da sağlamasıdır. Bu olmuyorsa, sadece kamunun desteğiyle, ne bilim ve teknolojideki açık kapatılabilir; ne de hedeflenen toplumsal fayda elde edilebilir. Gözetilmesi gereken bir diğer nokta, üç ARGE kategorisinde de, kamu desteklerinin, ortak ARGE disiplininin yerleşik bir kültür hâline gelmesini ve ses getirecek proje büyüklüklerine ulaşılmasını sağlamasıdır.

TÜRKİYE'NİN KULLANMADIĞI MEKANİZMALAR...

Kamu alım ve ihalelerinin konusu olan mal, hizmet ve yatırımların dayandığı ARGE faaliyetlerinin, olabildiğince yurtiçinde yürütülmesinin öngörülmesi (**ARGE'ye dayalı tedarik politikası**) ve üretici sektörlerin, öncelikli teknoloji alanlarında yetkinleşmeleri için tasarlanan **güdümlü projeler** çerçevesinde, kamunun yapacağı, yeni ürün, sistem ve yöntemlerin geliştirilmesine yönelik araştırma ihaleleri, hibe biçimindeki destekler kadar etkili olan mekanizmalardır. Her iki mekanizmanın da başka ülkelere, kendi ARGE yeteneklerini yükseltmek için, özellikle savunma tedariklerinde, etkili bir biçimde kullanılmakta olduğu defalarca yazıldı. Türkiye silâh alımlarına büyük paralar ödeyen bir ülkedir. Bunca silâh satın alıp da kendi teknolojilerini geliştirmemiş ve bu teknolojilerden sivil amaçlarla da sanayiini yararlandırmamış bir başka ülke yoktur. Hiçbir mâzeret, Türkiye'nin bu konuda, 1940'lı yıllar sonrasında izlediği yolu haklı gösteremez.

EKSİK VE ZAYIF HALKALAR...

Artık biliniyor; bilimsel ve teknolojik bulgulardan hareketle pazarlanabilir yeni ürünler, yeni üretim ve dağıtım sistemleri geliştirilebilmesi ve bu yoldan, ülke içinde yaratılan net katma değeri artırarak ekonomik büyüme ve toplumsal gelişmenin sağlanabilmesi, **ulusal inovasyon sistemi** denen sistemin kurulup başarıyla çalıştırılabilmesine bağlıdır. Ülkemizde de, böyle bir sistemin olduğu söylenebilir; ama, mevcut sistemin eksik ve zayıf halkaları var. Yeni fikirlerinden başka sermayeleri olmayan genç girişimciler ve yeni firmaların teknoloji tabanlı atılımlarını desteklemeye yönelik fonlar; deneyimli firmaların gelecek vaat eden yeni teknoloji alanlarındaki atılımlarını destekleyecek risk sermayesi kurumları ile buna ilişkin yasal düzenlemeler; firmaların geliştirdikleri yeni bir ürünü ticarileştirme aşamasında muhtaç oldukları destekler; yerel yetkinlikleri harekete geçirecek bölgesel inovasyon sistemleri, ulusal sistemin eksik ya da zayıf olan halkalarıdır. Ayrıca, sistemin var olan; ama, iyi işlemeyen kurumları da pek çok. Kilit konumdaki bazı kamu kurumları, her hükümet değişikliğinde değişen kadrolarıyla, sistemin iyi işlemeyen halkalarıdır. Üstelik sistemi sistem yapan, bunlar arasındaki eşgüdüm de zayıftır. Eşgüdümün sağlanması başta olmak üzere,

sistemin zayıflıklarının giderilmesi, eksik halkaların tamamlanması; hepsinden önemlisi, uzmanlığın geçerli olması gereken kamunun, ulusal inovasyon sistemi ile ilgili hizmet kurumlarının özerk yapılara kavuşturularak etkinliklerinin artırılması siyasî erkin sorumluluğundadır.

Burada sadece en önemlilerine değinilebilen bu araç ya da mekanizmalar, Vizyon 2023 Panel Raporları ve bu raporlara dayalı olarak hazırlanan Strateji Belgesi'nde, biraz daha farklı ifadelerle yazılmış olabilir ama, zaten önerilmiş durumda. Sonuç, siyasî erkin bu belgeleri ve sonrasındaki tamamlayıcı çalışmaları doğru okuyarak sahiplenmesine ve işin doğasında var olan şartların gereklerini yerine getirmesine bağlı.

<http://www.inovasyon.org>

CBTD. 25 Aralık 2004